

Yevheniia Popko¹

“Institute of Agrarian Economics” National Scientific Centre, Kyiv, Ukraine

Yuliia Shenderivska²

“Institute of Agrarian Economics” National Scientific Centre, Kyiv, Ukraine

Accounting Professional Associations in Ukraine and Europe

Abstract. Today, the professional movement of accountants in Ukraine is characterized by a low influence on the profession's development and therefore needs improvement. The article aims to compare the activities of European and Ukrainian public organizations of accountants according to key characteristics to highlight the weaknesses of the Ukrainian accounting movement. The comparison method made it possible to compare the experience of 55 European public organizations and 6 Ukrainian ones, which, in combination with the methods of analysis and synthesis, led to the identification of nine key indicators of the effectiveness of public associations and the clarification of the weaknesses of the Ukrainian public movement of accountants. The application of the mathematical method made it possible to reveal the financial burden on members of organizations and establish a connection between it and the practical tools used by professional associations to achieve their goals. The values of European public organizations, the benefits of training contract participants, the requirements of foreign associations for professional certification and the weaknesses of the domestic accounting movement are illustrated with the help of a graphic method. The researchers found that the weaknesses of the accounting movement in Ukraine are: weak positioning, a limited list of practical tools, minimal influence on the regulation of the profession, simplified requirements for certification, insufficient budget for the implementation of the goal, insignificant promotion of successful employment of members, insufficient maturity of civil society, partial implementation of the International standards of education. The results of the study make it possible to form a holistic vision of further actions of representatives of the authorities, public organizations and their members to strengthen the status of the accountant as a guarantor of the economic security of the country, as well as the involvement of the accounting community in solving socially significant issues in the country.

Keywords: public organization, accountant, membership benefits, certification, employment of accountants.

Suggested Citation

Popko, Ye., Shenderivska, Yu. (2023). Accounting Professional Associations in Ukraine and Europe. *Oblik i finansi*, 2(100), 38-46. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-2\(100\)-38-46](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-2(100)-38-46)

Євгенія Попко

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

Юлія Шендерівська

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

Бухгалтерський професійний рух в Україні та Європі

Анотація. Сьогодні в Україні професійний рух бухгалтерів характеризується низьким рівнем впливу на розвиток професії, а тому потребує вдосконалення. Мета статті – порівняти діяльність європейських і українських громадських організацій бухгалтерів за ключовими характеристиками для виокремлення слабких сторін вітчизняного бухгалтерського руху. Метод порівняння дав змогу зіставити досвід 55 європейських громадських організацій і 6 українських, що в поєднанні з методами аналізу і синтезу призвело до виокремлення дев'яти ключових показників ефективності громадських об'єднань та з'ясування слабких сторін вітчизняного громадського руху бухгалтерів. Застосування математичного методу дозволило розкрити питання фінансового навантаження на членів організацій та встановити зв'язок між ним і практичним інструментарієм, який використовують професійні об'єднання для досягнення своєї мети. За допомогою графічного методу проілюстровано цінності європейських громадських організацій, вигоди учасників договору про навчання, вимоги іноземних об'єднань до професійної сертифікації та слабкі сторони вітчизняного бухгалтерського руху. Дослідники виявили, що слабкими сторонами бухгалтерського руху в Україні є: слабе позиціонування, обмежений перелік практичних інструментів, мінімальний вплив на регулювання професії,

¹ Yevheniia Popko, “Institute of Agrarian Economics” National Scientific Centre, Kyiv, Ukraine.

ORCID 0000-0003-4251-8935

² Yuliya Shenderivska, “Institute of Agrarian Economics” National Scientific Centre, Kyiv, Ukraine.

ORCID 0000-0002-5660-2997

E-mail: yuliia.shenderivska@gmail.com (Corresponding author)

спрощені вимоги до сертифікації, недостатній бюджет для реалізації мети, несуттєве сприяння успішному працевлаштуванню членів, недостатня зрілість громадянського суспільства, часткове впровадження МСО. Результати дослідження дозволяють сформулювати цілісне бачення подальших дій представників влади, громадських організацій та їх членів для укріплення статусу бухгалтерів як гарантів економічної безпеки країни, а також залучення бухгалтерської спільноти до вирішення суспільно значимих питань в країні.

Ключові слова: громадська організація, бухгалтер, переваги членства, сертифікація, працевлаштування бухгалтерів.

Постановка проблеми. Професійні громадські організації слугують з'єднуючою ланкою між державою, суспільством і групою професіоналів. Їх роль полягає у прискоренні розвитку громадянського суспільства і досягненні соціально значущих цілей. Поточний стан бухгалтерського громадського руху в Україні характеризується низькою ефективністю та відсутністю суттєвого визнання у суспільстві, внаслідок чого інтереси професії і дотичних до неї сфер соціально-економічного простору залишаються малозахищеними. Актуальність дослідження зумовлена потребою в ідентифікації слабких сторін професійних об'єднань в Україні як базису для напрацювання напрямів їх розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти розвитку бухгалтерського професійного руху висвітлені в працях українських і зарубіжних вчених, таких як І.А. Євдокимова, І.М. Вітківська [2], В.М. Жук [3], В.М. Метелиця [4], Т.В. Розіт, Т.Л. Слюніна [7], Л.В. Чижевська [8], Б.А. Скафер (B.A. Schafer), К. Клівленд (C. Cleaveland), Й.Б. Скафер (J.B. Schafer) [15], Л. Крєвфодр (L. Crawford), К. Хелляр (C. Helliard), Е. Монк (E. Monk), М. Венезіані (M. Veneziani) [11].

Разом з тим діяльність бухгалтерських громадських організацій, сильні і слабкі сторони, напрями їх розвитку згадуються в економічній літературі нечасто, а тому потребують подальших досліджень.

Мета статті – порівняти діяльність європейських і українських громадських організацій бухгалтерів за ключовими характеристиками для виокремлення слабких сторін вітчизняного бухгалтерського руху.

Методологія дослідження. В ході дослідження було застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. Метод порівняння дав змогу зіставити досвід 55 європейських громадських організацій і 6 українських, що в поєднанні з методами аналізу і синтезу призвело до виокремлення дев'яти ключових показників ефективності громадських об'єднань та з'ясування слабких сторін вітчизняного громадського руху бухгалтерів. Застосування математичного методу дозволило розкрити питання фінансового навантаження на членів організацій та встановити зв'язок між ним і практичним інструментарієм, що реалізують професійні об'єднання на практиці. За допомогою графічного методу було проілюстровано цінності європейських громадських організацій, вигоди учасників договору про навчання, вимоги іноземних об'єднань до професійної сертифікації та слабкі сторони вітчизняного бухгалтерського руху.

Вклад основного матеріалу. Щоб виявити шляхи розвитку бухгалтерського громадського руху в Україні, слід вивчити міжнародний досвід і виокремити підходи та практики, які були б ефективними для впровадження у вітчизняному інституційному середовищі. Для цього було зібрано дані про 54 громадські організації бухгалтерів і аудиторів з 34 країн Європи та США. Інформація відібрана з аналітичних довідок організації Європейська бухгалтерія (Accountancy Europe) [9] та з офіційних сайтів названих організацій.

Громадська організація – це добровільне та організаційно оформлене об'єднання громадян, яке створюється для реалізації спільних інтересів [1]. Однією з визначальних характеристик громадської організації є її позиціонування – на вирішення яких проблем вона була створена і на що спрямована її діяльність.

В ході аналізу офіційних вебсайтів 54 громадських організацій бухгалтерів і аудиторів Європи і США було виявлено, що на 25 з них відсутня чітка сформульована мета діяльності. Ймовірно вона зазначена в статуті організації, який розміщений в глибині сайту або взагалі відсутній. Це негативно впливає на публічну комунікацію таких організацій і може призвести до: відсутності спільного бачення серед керівництва організації, членів і громадськості; непорозуміння і недовіри суспільства; складнощів у залученні нових членів; неефективного просування своїх інтересів; слабкості мотивації громадян об'єднуватись навколо незрозумілої мети.

Натомість 10 з 54 громадських об'єднань виходять за рамки бухгалтерської професії і ставлять перед собою загальнонаціональну або глобальну мету, досягненню якої вони сприяють через власну громадянську активність та максимально якісну реалізацію професійних компетенцій їхніми членами. Таке позиціонування є найбільш вдалим і сприяє просуванню інтересів організації. Зокрема, такими цілями є:

- підвищити надійність ділового середовища;
- сприяти трансформації та ефективному функціонуванню державного сектора з прозорою та надійною інформацією;
- зміцнювати зв'язки між членами громадської організації та підприємцями, між владою та суспільством;
- відновити довіру на всіх рівнях економіки та зміцнити етику;
- сприяти виконанню цілей сталого розвитку і створити сталу економіку;
- підтримувати зростання бізнесу;
- захищати суспільні інтереси;

- забезпечити можливості, довіру та процвітання для окремих людей, організацій та економік у всьому світі;
- підвищити ефективність управління державними фінансами;
- підтримувати трансформацію торгівлі та економіки;
- формувати місток між професіоналами та суспільством.

Ряд професійних організацій Австрії, Франції, Іспанії, Великої Британії, Румунії, крім постановки мети діяльності, визначили для себе ключові

цінності: інклюзія, інновації, цілісність і різноманіття (рис. 1). Наявність загальнолюдських цінностей в організації показує її причетність до суспільного життя в цілому, а не вузьку обмеженість сферою власної діяльності. Наслідвання і пропагування моральних стандартів є окремим внеском у загальне суспільне благо. За рахунок цього в суспільстві підвищується лояльність до організації, а бухгалтери охочіше об'єднуються навколо цінностей – значимість організації та її статус зростає.

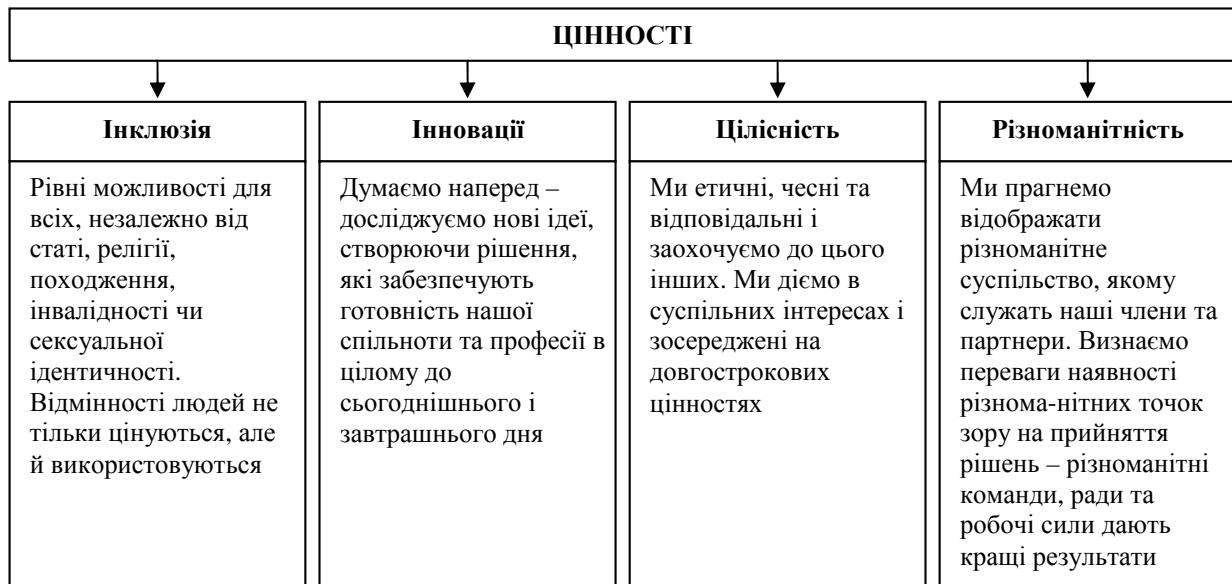

Рис. 1. Цінності європейських бухгалтерських організацій

Джерело: узагальнено авторами.

Аналіз мети українських бухгалтерських об'єднань показує, що їхні зусилля спрямовані на розвиток вітчизняної системи бухгалтерського обліку і аудиту та захист інтересів своїх членів. Тобто професія сфокусована сама на собі і не прослідковується її роль у соціально-економічному просторі країни на відміну від іноземних організацій. Некоректне позиціонування громадських організацій призводить до нерозуміння суспільством важливості системи вітчизняного обліку і аудиту та ролі самих організацій, а отже, професія не доотримує належного визнання і підтримки, хоча це одне із завдань, яке ставить перед собою професійний рух. Тому при постановці мети і публічній комунікації слід транслювати, що бухгалтерський облік не реалізується заради себе самого, а виконує важливу роль на мікро- і макрорівнях економіки.

Найважливішою характеристикою громадських об'єднань є практичні інструменти, за допомогою яких вони реалізують задекларовані цілі. Узагальнений перелік дій іноземних та українських організацій наведений у табл. 1. Найбільш поширеними діями є реалізація навчальних програм для отримання певного кваліфікаційного рівня і проведення заходів підвищення кваліфікації, оперативне інформування про зміни в професійному середовищі, представлення професії в міжнародних

організаціях. Унікальним є досвід Асоціації сертифікованих бухгалтерів Португалії (OROC) – організація забезпечує своїх членів широким спектром послуг, в тому числі безкоштовне медичне страхування, конфліктна медіація, знижки на товари і послуги понад 270 фірм з різних сфер життя. Крім цього OROC ініціювала і організувала пенсійний фонд для виплати надбавок до пенсії своїм членам. Такі дії організації знижують навантаження на члена в інших сферах життя і сприяють зосередженню на його професійній діяльності і, відповідно, якіснішому виконанню своїх функцій.

Лідерами серед бухгалтерських організацій країн Заходу є британські та американські об'єднання. Значущості їм надає приналежність англо-американської моделі бухгалтерського обліку, суть якої полягає у регулюванні системи бухгалтерського обліку громадськими організаціями. Однак, основною перевагою останніх є високий статус сертифікованих членів. Разом з ним сертифіковані бухгалтери отримують найкращі можливості для працевлаштування і побудови міжнародної кар'єри. Сертифікаційні програми, що реалізуються вітчизняними організаціями, мають значно нижчий рівень визнання і не надають переваг, подібних до британських.

Таблиця 1. Інструменти реалізації мети європейських і українських професійних організацій

Дії громадських організацій бухгалтерів	
Європи	України
<ul style="list-style-type: none"> – забезпечують оперативною інформацією; – проводять навчання за програмами сертифікації; – здійснюють сертифікацію; – представляють професію в міжнародних організаціях; – співпрацюють з вищими навчальними закладами; – перекладають міжнародні стандарти та підвищують обізнаність щодо їх впровадження; – співпрацюють з державними органами; – здійснюють навчальні заходи для постійного підвищення кваліфікації; – видають власні професійні журнали; – організують, підтримують та проводять науково-дослідну діяльність; – розробляють професійні методики; – здійснюють нагляд за дотриманням членами вимог постійного підвищення кваліфікації; – проводять безкоштовне навчання; – надають знижки на власні навчальні заходи та на інформаційні продукти партнерів. 	
<ul style="list-style-type: none"> – допомагають членам в пошуку роботи і роботодавцям в пошуку працівників; – беруть участь у розробці професійних стандартів; – аналізують зміни в законодавстві і надають пропозиції; – видають і впроваджують кодекс професійної етики; – здійснюють нагляд за дотриманням членами професійних стандартів, законодавства, етики; – створюють простір для комунікації і обміну досвідом; – консультують членів з професійних і технічних питань; – організують наставництво і коучинг; – впроваджують онлайн-сервіс для інформаційної підтримки членів; – випускають подкасти з оглядом тенденцій і перспектив майбутнього професії, розбором успішних кейсів; – реалізують конфліктну медіацію; – беруть участь у процесі акредитації освітніх програм різних рівнів професійної освіти на експертному рівні; – надають безкоштовне медичне страхування та забезпечують поліпшені умови страхування професійної відповідальності і майна; – надають знижки на товари і послуги з різних сфер (наприклад, автомобілі, туризм, спорт, тощо); – створили пенсійний фонд для подальшої виплати надбавки до пенсії своїм членам. 	

Джерело: розроблено авторами.

Частина європейських організацій сприяють працевлаштуванню членів, прямо здійснюючи підбір роботодавців і фахівців. Найчастіше цей механізм реалізується через їх офіційний вебсайт. Після обробки звернень адміністрація професійного об'єднання публікує вакансії і резюме у відповідних розділах сайту. Британські організації ICAEW [12], ICAS [13], ACCA [10] вдосконалили цю систему шляхом запровадження категорії «схвалений роботодавець». Щоб потрапити до цієї категорії підприємство має відповідати встановленому набору критеріїв. Таким чином організації забезпечують своїм членам якісне, конкурентоспроможне працевлаштування.

Ще одним способом вигідної взаємодії професійних об'єднань і роботодавців є укладення договорів на практичне навчання осіб, що здобувають кваліфікацію сертифікованого бухгалтера. Ряд організацій однією з вимог отримання сертифікату висуває проходження практичного навчання (досвіду роботи) у схваленого роботодавця або під наглядом сертифікованого бухгалтера. Тобто крім освоєння навчальної програми і здачі кваліфікаційних іспитів кандидат повинен пройти в середньому 3 роки практики. Відповідний договір між майбутнім сертифікованим бухгалтером і

уповноваженим роботодавцем приносить вигоди трьом сторонам (рис. 2).

Реалізація таких механізмів допомоги в працевлаштуванні є можливою за рахунок високих професійних стандартів окремих європейських організацій та їх широкого охоплення бухгалтерів і роботодавців всередині країни і далеко за її межами. В Україні аналогічні заходи відсутні внаслідок обмеженості ресурсів, низького залучення бухгалтерів до громадських організацій та відносно низького статусу організацій у бізнес-середовищі. Єдиний прецедент, подібний до європейського, створила РНБА, додавши на свій офіційний сайт сторінку «Працевлаштування» [6]. Однак, там розміщена лише загальна інформація, яка не змінювалась кілька років. За даними опитування працівників ФАБФ, організація позитивно реагувала на прохання консалтингових і рекрутингових агенцій про розповсюдження інформації про вакансії. Проте, такі випадки ініційовані не громадською організацією і не мають системного характеру, тому не можуть вважатись заходами, що провадяться професійним об'єднанням для сприяння працевлаштування членів.

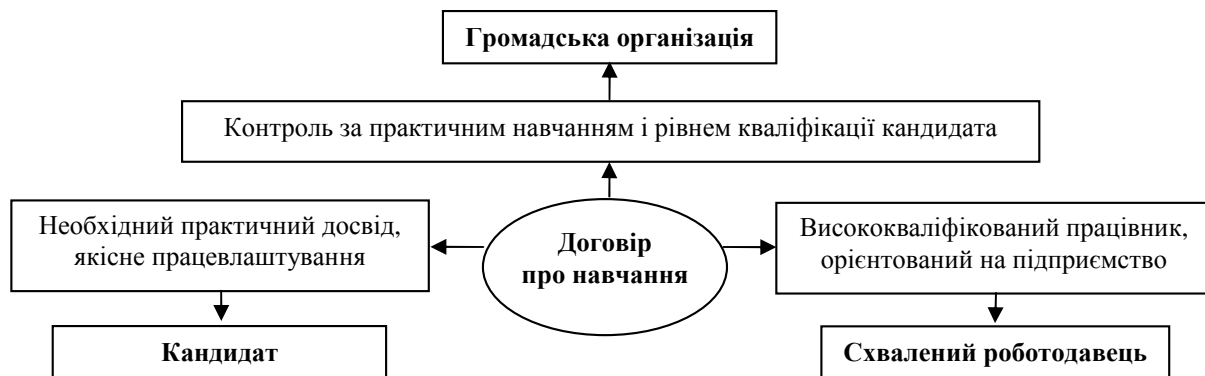

Рис. 2. Вигоди учасників договору про навчання

Джерело: узагальнено авторами.

Ще однією перевагою британських об'єднань ACCA, ICAEW, ICAS є програми наставництва і коучингу. Цей інструмент дає особі: підтримку від фахівця, що вже проходить цей шлях; конфіденційні консультації для вирішення проблем; практичні поради для повсякденної роботи; краща ясність і розуміння кар'єрних цілей; виявлення своїх «сліпих зон». Програма реалізується шляхом взаємодії одного з кращих фахівців галузі або професійного коуча і особи, що потребує менторства. Член організації може скористатись цим інструментом як на етапі здобуття кваліфікації сертифікованого бухгалтера, так і після. Наставництво багаторазово довело свою дієвість, відповідає сучасному рівню розвитку суспільства і суттєво підвищує ефективність процесу професійного зростання бухгалтера.

Основні зусилля українських громадських організацій спрямовані на навчання і підвищення кваліфікації членів. Всі організації, згадані в попередньому підрозділі дисертації займаються проведенням навчальних заходів, що спрямовані на оперативне інформування про зміни нормативної бази і підвищення кваліфікації. Три з них також здійснюють сертифікацію членів за вітчизняними і міжнародними програмами. Крім того представники ГО «Українська асоціація сертифікованих бухгалтерів і аудиторів» і ГО «Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України» входять до складу громадських рад при державних органах. Проте така співпраця має більше формальний характер ніж практичний. Про це свідчить мала кількість робочих зустрічей та їх низька результативність. Отже, вплив бухгалтерського громадського руху на державне регулювання професії в Україні мінімальний.

Як видно з табл. 1, іноземні бухгалтерські об'єднання надають значно більше переваг членства, ніж вітчизняні. Забезпечення організацією ряду професійних і особистих потреб дозволяє бухгалтеру більше концентруватись на реалізації своїх функцій, а отже, якісніше їх виконувати. Чим більше переваг має членство в організації, тим більше осіб до неї приєднуються. Разом з тим варто взяти до уваги розмір членських внесків в Україні та закордоном. Шляхом розрахунку питомої ваги річного членського

внеску в середній річній заробітній платі бухгалтера було визначено, що найбільший розмір членського внеску встановлений у громадських організаціях Люксембургу (1,979 %), Ірландії (1,672 %) і Великої Британії (1,490 %). Натомість найменший членський внесок зафіксований в Україні – величина річного внеску ГО «Професійна організація аудиторів, бухгалтерів та викладачів ОКД» складає 100 грн, що становить 0,039 % від середньої річної заробітної плати бухгалтера. Варто зазначити, що в інших українських бухгалтерських об'єднаннях встановлено більший розмір членського внеску, але суттєво це не змінює ситуацію. Тобто фінансове навантаження на члена громадської організації в Україні суттєво нижче, ніж у переважній частині європейських організацій, що є перевагою для бухгалтерів. Разом з тим сама організація має менше ресурсів для провадження своєї діяльності.

І.А. Євдокимова та І.М. Вітківська зазначають, що активна участь населення країни в громадських організаціях є показником розвинутого громадянського суспільства [2, с. 45]. Звідси випливає, що ефективний бухгалтерський професійний рух неможливий без зрілого українського суспільства. В рейтингу Freedom House [14] за результатами аналізу подій 2021 року Україна відноситься до країн перехідного типу. Тобто суспільство є досить активним і має вектор на досягнення високих демократичних стандартів суспільно-політичної реальності, однак за рядом критеріїв Україна зараз перебуває на середині шляху до цього.

Залежність активності громадського руху від зрілості громадянського суспільства простежується і при аналізі бухгалтерських громадських об'єднань Європи і США. Зокрема, було виявлено, що громадські організації, які мають багаторічну історію і належать до країн, що вже тривалий час перебувають в складі ЄС, реалізують більш широку та ефективну діяльність, мають більше визнання в суспільстві ніж інші організації. Це можна пояснити, опираючись на інституціональну теорію, відповідно до якої формування неформальних інститутів є більш складним тривалим процесом, ніж встановлення формальних інститутів. Тобто питання активізації

бухгалтерського професійного руху має складне підґрунтя, виходить за межі діяльності самих організацій і шлях до його вирішення проходить у тому числі на загальнодержавному рівні.

Проведене нами опитування членів ФАБФ засвідчило, що 41 % бухгалтерів вважають іноземні програми сертифікації більш престижними і такими, що дають більше переваг після їх проходження, через те, що їх важче освоїти та отримати відповідний кваліфікаційний рівень. Тобто спостерігається прояв неформального інституту – діє правило «більше зусиль – вища цінність».

Шляхом аналізу вимог для отримання сертифікату в 54 професійних об'єднаннях Європи і США було з'ясовано, що у переважній частині організацій вимоги подібні і зводяться до вищої освіти, в середньому 3 років практичного досвіду і здачі кваліфікаційних іспитів. Відмінними рисами окремих країн є набуття практичного досвіду під наглядом сертифікованого бухгалтера або в трудових відносинах з уповноваженим роботодавцем; вступний іспит перед початком навчання на сертифікат; можливість навчання за програмою сертифікації одразу після школи; додаткові вимоги (бездоганна репутація, хороший характер, відсутність судимостей).

Варто детальніше зупинитись на сертифікації у Великій Британії та США. Такі організації, як ACCA, AICPA, ICAEW, є лідерами у сфері бухгалтерського обліку. Вони дають можливість розпочати навчання за програмою студентам і отриманий сертифікат визнається багатьма європейськими країнами як освітній рівень магістра з бухгалтерського обліку. Ці організації є авторитетними завдяки своєму більш ніж 100-річному досвіду, наданням поглиблених знань в обліку, фінансах та управлінні, наслідуванні професійних цінностей і високих етичних стандартів.

ACCA створила власну ефективну екосистему, що складається зі схвалених провайдерів навчання, сертифікованих бухгалтерів і схвалених роботодавців. Завдяки цьому досягається високий рівень кваліфікації бухгалтерів, забезпечується їхнє працевлаштування і подальше кар'єрне зростання; підтримується високий рівень бухгалтерського обліку на національному і міжнародному рівнях.

Практика акредитації провайдерів професійного навчання присутня і в Україні. Зокрема, ФАБФ і УАСБА здійснюють відповідну акредитацію, однак, вона має більше формальний характер, містить менше вимог до провайдера і не передбачає такої тісної співпраці, як у Великій Британії.

Вимоги до сертифікаційних програм, що реалізуються в Україні, є дещо простішими. Зокрема, для отримання сертифікату CAP немає вимог щодо освіти, а для національних сертифікатів CAPA, CAPS – достатньо середньої економічної. Мінімум необхідний досвід роботи також нижчий за європейський середньостатистичний: 1 рік – для CAP і 6 місяців – для CAPA, CAPS.

В питанні професійної етики лише одна громадська організація – ФПБАУ прийняла

Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів для застосування його членами через свій Статут, оскільки в 2008 році вона стала дійсним членом Міжнародної федерації бухгалтерів. Також проходження створеного ФПБАУ курсу з професійної етики є однією з обов'язкових умов отримання сертифікатів CAP, CAPA. Однак, як зазначають Т.В. Розіт і Т.Л. Слюніна, питання дотримання етичних норм бухгалтерами і аудиторами в Україні залишається невирішеним [7, с. 552].

Такі програми сертифікації, як CPA, ACCA, CMA, є найпрестижнішими світовими брендами в сфері бухгалтерського обліку, які дають бухгалтерам найбільше можливостей для успішної кар'єри і найвищий рівень заробітної плати. Одним з показників визнання цих сертифікатів в Україні є той факт, що особи, які мають чинні сертифікати організацій ACCA, AICPA, ICAEW, мають право проводити аудит фінансової звітності підприємств, що становлять суспільний інтерес [5]. Ні національні сертифікати CAPA, CAPS, ні міжнародна програма CAP/CPA, яку найчастіше обирають вітчизняні бухгалтери, не дають їх власнику такої переваги.

Створення спільного соціально-економічного простору передбачає наближення правил і практик учасників до єдиного стандарту. Так, 26 європейських країн з 35 проаналізованих частково або повністю прийняли до впровадження Міжнародні стандарти освіти (МСО), розроблені МФБ. Це означає, що на законодавчому рівні встановлено вимоги до початкового та безперервного професійного розвитку для різних сегментів професії. В одних країнах такі вимоги поширюються лише на аудиторів, а в ряді країн – також на самозайнятих бухгалтерів і податкових консультантів (Австрія, Бельгія, Чехія, Франція, Греція, Люксембург).

В Україні МСО впроваджені частково – законодавство містить вимоги лише до кваліфікації сертифікованих аудиторів і головних бухгалтерів підприємств, що становлять суспільний інтерес. Незалежна бухгалтерська практика може здійснюватися особою з будь-яким рівнем підготовки і досвіду. Це створює ризик для національної системи бухгалтерського обліку і для бізнесу, що отримує послуги таких осіб, в частині якості та достовірності облікової інформації. Це, в свою чергу, може бути одним з факторів, що знижує рівень довіри до української соціально-економічної системи в контексті міжнародних відносин.

Ще одним вагомим фактором, що впливає на активність громадського руху, є обов'язковість членства в організації. В 35 з 54 досліджених європейських організацій членство обов'язкове для провадження професійної діяльності. Більшою мірою це стосується надання аудиторських послуг, проте в ряді країн можливість надавати послуги з бухгалтерського обліку, податкового консультування та обіймати посаду державного бухгалтера вимагає членства в громадській організації. Тобто сертифікати таких організацій мають державне визнання і тому мають більшу цінність. Це є проявом

формального інституту, який призводить до збільшення чисельності членів організації і до підвищення кваліфікаційної норми на ринку бухгалтерських послуг.

Також дві третини проаналізованих організацій беруть участь у формуванні стандартів бухгалтерського обліку, а отже, мають більший вплив на розвиток професії в державі. В Україні професійні організації могли впливати на розробку стандартів шляхом участі їх представників в Методологічній раді з бухгалтерського обліку при Міністерстві

фінансів України. Однак, наразі цей дорадчий орган не функціонує, а отже, скоротились і до того небагаточисельні можливості громадського регулювання бухгалтерської діяльності.

Таким чином, дослідження діяльності бухгалтерських організацій світу та України засвідчило існування ряду суттєвих відмінностей між ними (табл. 2).

Це дозволило визначити стримуючі чинники розвитку українського професійного руху бухгалтерів, що схематично представлені на рис. 3.

Таблиця 2. Відмінності між українським і європейським бухгалтерським професійним рухом

Характеристика	Країни Європи і США	Україна	Коментар
1	2	3	4
Позиціонування (мета діяльності)	18 % організацій не висловлюють чіткої мети; 22 % – ставлять перед собою загальнонаціональні та/або глобальні цілі і наслідують загальнолюдські цінності; 60 % – захищають інтереси професії бухгалтера і аудитора	Всі організації мають на меті захист інтересів бухгалтера і аудитора	Позиціонування з фокусом лише на інтереси професії призводить до недоотримання організацією визнання і підтримки в суспільстві, зниження ефективності просування своїх інтересів
Практичні інструменти реалізації мети (переваги членства)	Сукупно організації в процесі діяльності реалізують 29 інструментів, що спрямовані на регулювання професії, початкову і безперервну професійну освіту членів, співпрацю з державними і міжнародними установами, допомогу в працевлаштуванні, професійну підтримку членів та інше	Загалом організації застосовують 14 інструментів. Основні зусилля націлені на професійне навчання членів	Великий перелік дій організації, які забезпечують професійні і особисті потреби члена, дозволяють йому більше сфокусуватися на реалізації своїх функцій і якісніше їх виконувати. Чим більше переваг надає організація, тим більше бухгалтерів до неї долучаються
Сприяння працевлаштуванню членів	Певні сертифікати дають власникам високий статус і суттєво сприяють успішній кар'єрі. В частині країн діють механізми прямої допомоги в працевлаштуванні	Низький рівень визнання сертифікатів. Системні механізми прямої допомоги в працевлаштуванні відсутні	Успішне працевлаштування – основна мотивація отримання сертифікату. Без переваг при пошуку роботи мотивація бухгалтерів до навчання і сертифікації суттєво знижується
Вплив на державне регулювання професії	Середній	Мінімальний	Рівень впливу на регулювання професії є одним з визначальних показників ефективності професійного руху
Розмір членського внеску відносно річної заробітної плати	Діапазон внесків є досить широким (0,115 % - 1,979 %)	Одні з найнижчих в Європі (0,039 % - 0,393 %)	Малий розмір членського внеску знижує навантаження на члена, однак організація має менше коштів для реалізації своєї мети

1	2	3	4
Зрілість громадянського суспільства	Організації, які мають багаторічну історію і належать до країн, що вже тривалий час перебувають в складі ЄС, реалізують більш широкую і ефективну діяльність, мають більше визнання в суспільстві ніж інші організації	Україна знаходиться на середині свого шляху формування демократичного інституційного середовища	Питання активізації бухгалтерського професійного руху виходить за межі діяльності самих організацій і шлях до його вирішення проходить в тому числі на загальнодержавному рівні
Вимоги до отримання сертифікату	В середньому: вища освіта, 3 роки досвіду роботи, кваліфікаційні іспити	Освіта: вимоги відсутні – вища освіта. Досвід роботи: 6 міс. – 3 роки. Кваліфікаційні іспити	За даними опитування 41 % бухгалтерів вважає іноземні сертифікати престижнішими і такими, що дають більше переваг, через вищу складність їх отримання
Впровадження МСО	2/3 організацій повністю або частково застосовують МСО	Впроваджені частково	Відсутність вимог до осіб, що провадять незалежну професійну діяльність, може бути одним з факторів, що знижує рівень довіри до української соціально-економічної системи в контексті міжнародних відносин
Обов'язковість членства	В 2/3 організацій членство обов'язкове	Необов'язкове	Наявність формальних зобов'язань призводить до збільшення чисельності членів організації

Джерело: розроблено авторами.

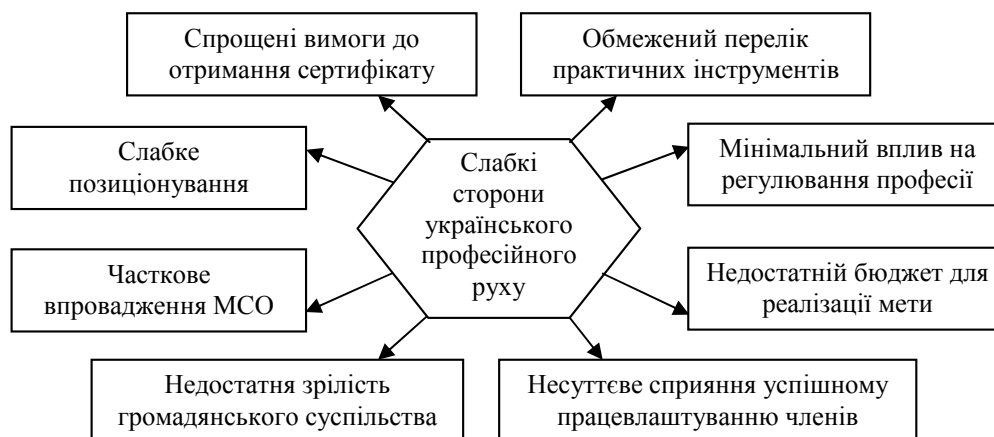

Рис. 3. Слабкі сторони професійного руху бухгалтерів України

Джерело: розроблено авторами.

Висновки. Поточний стан бухгалтерського професійного руху в Україні характеризується слабким визнанням у суспільстві та низьким рівнем ефективності, тому потребує формування системи заходів, спрямованих на його вдосконалення. Останнє не можливе без ідентифікації причин такої ситуації. Шляхом порівняння ключових характеристик 55 європейських громадських організацій бухгалтерів та 6 українських було виявлено слабкі сторони бухгалтерського руху в Україні: слабе позиціонування, обмежений перелік практичних інструментів, мінімальний вплив на регулювання

професії, спрощені вимоги до сертифікації, недостатній бюджет для реалізації мети, несуттєве сприяння успішному працевлаштуванню членів, недостатня зрілість громадянського суспільства, часткове впровадження МСО.

Результати дослідження дозволяють сформулювати цілісне бачення подальших дій представників влади, громадських організацій та їх членів для укріплення статусу бухгалтера як гаранта економічної безпеки країни, а також залучення бухгалтерської спільноти до вирішення суспільно значимих питань в країні.

4 Список використаних джерел

1. Громадська організація. URL: <http://surl.li/nfhi>
2. Євдокимова І. А., Вітковська І. М. Тенденції розвитку громадських організацій у сучасній Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2018. Вип. 41. С. 42-48.
3. Жук В. М. Професійні аспекти підвищення кваліфікації бухгалтерів. *Облік і фінанси АПК*. 2008. № 4. С. 176-180.
4. Метелиця В. М. Міжнародні підходи до регулювання бухгалтерської професії. *Облік і фінанси*. 2013. № 3(61). С. 35-47.
5. Перелік професійних організацій, сертифікат (диплом) яких свідчить про високий рівень знань з міжнародних стандартів фінансової звітності. URL: https://www.apob.org.ua/?page_id=1749
6. Працевлаштування. МГО «Рада незалежних бухгалтерів та аудиторів». URL: <http://rnba.com.ua/rezyume/>
7. Розіт Т. В., Слюніна Т. Л. Національні особливості застосування Кодексу етики професійних бухгалтерів Міжнародної федерації бухгалтерів. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 30. С. 551-556.
8. Чижевська Л. В. Розвиток бухгалтерської професійної діяльності в Україні. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2016. Вип. 1(10). С. 284-299.
9. 50 full members from 35 countries. URL: <https://www.accountancyeurope.eu/members>
10. Association of Chartered Certified Accountants. URL: <https://www.accaglobal.com/ubcs/en.html>
11. Crawford L., Helliard C., Monk E., & Veneziani M. International Accounting Education Standards Board: Organisational legitimacy within the field of professional accountancy education. In *Accounting Forum* (2014. Vol. 38, No. 1, pp. 67-89). No longer published by Elsevier. <https://doi.org/10.1016/j.accfor.2013.09.001>
12. Institute of Chartered Accountants in England and Wales. URL: <https://www.icaew.com>
13. Institute of Chartered Accountants of Scotland. URL: <https://www.icas.com>
14. Nations in Transit 2022. The Antidemocratic Turn. Freedom House. URL: <http://surl.li/hxykr>
15. Schafer B. A., Cleaveland C., & Schafer J. B. Stakeholder perceptions of the value of accounting student organizations. *Journal of Accounting Education*. 2020. Iss. 50. 100656. <https://doi.org/10.1016/j.jaccedu.2020.100656>

4 References

1. Ghromadsjka orghanizacija [Public organization]. Retrieved from <http://surl.li/nfhi>
2. Jevdokymova, I. A., Vitkovsjka, I. M. (2018). Tendenciji rozvytku ghromadsjkykh orghanizacij u suchasnij Ukrajinі [Development trends of public organizations in modern Ukraine]. *Visnyk Kharkivskjogho nacionaljnogho univertsytetu imeni V. N. Karazina*, 41, 42-48.
3. Zhuk, V. M. (2008). Profesijni aspekty pidvyshhennja kvalifikaciji bukhghalteriv [Professional aspects of professional development of accountants]. *Oblik i finansy APK*, 4, 176-180.
4. Metelytsia, V. M. (2013). Mizhnarodni pidkhody do rehuliuвання bukhghalterskoj profesii [International Approaches to Regulation of Accounting Profession]. *Oblik i finansy*, 3(61), 35-47.
5. Perelik profesijnykh orghanizacij, sertyfikaty (dyplom) jakykh svidchytj pro vysokyj rivenj znanj z mizhnarodnykh standartiv finansovoji zvitnosti [The list of professional organizations whose certificate (diploma) indicates a high level of knowledge of international financial reporting standards]. Retrieved from https://www.apob.org.ua/?page_id=1749
6. Pracevlashtuvannja. MGHО «Rada nezaleznykh bukhghalteriv ta audytoriv» [Employment MGO «Council of Independent Accountants and Auditors»]. Retrieved from <http://rnba.com.ua/rezyume/>
7. Rozit, T. V., Sljunina, T. L. (2019). Nacionaljni osoblyvosti zastosuvannja Kodeksu etyky profesijnykh bukhghalteriv Mizhnarodnoji federaciji bukhghalteriv [National features of the application of the Code of Ethics of Professional Accountants of the International Federation of Accountants]. *Infrastruktura rynku*, 30, 551-556.
8. Chyzevsjka, L. V. (2016). Rozvytok bukhghaltersjkoji profesijnoji dijalnosti v Ukrajinі [Development of accounting professional activity in Ukraine]. *Mizhnarodnyj zbirnyk naukovykh pracj*, 1(10), 284-299.
9. 50 full members from 35 countries. Retrieved from <https://www.accountancyeurope.eu/members>
10. Association of Chartered Certified Accountants. Retrieved from <https://www.accaglobal.com/ubcs/en.html>
11. Crawford, L., Helliard, C., Monk, E., & Veneziani, M. (2014, March). International Accounting Education Standards Board: Organisational legitimacy within the field of professional accountancy education. In *Accounting Forum* (Vol. 38, No. 1, pp. 67-89). No longer published by Elsevier. <https://doi.org/10.1016/j.accfor.2013.09.001>
12. Institute of Chartered Accountants in England and Wales. Retrieved from <https://www.icaew.com>
13. Institute of Chartered Accountants of Scotland. Retrieved from <https://www.icas.com>
14. Nations in Transit 2022. The Antidemocratic Turn. Freedom House. Retrieved from <http://surl.li/hxykr>
15. Schafer, B. A., Cleaveland, C., & Schafer, J. B. (2020). Stakeholder perceptions of the value of accounting student organizations. *Journal of Accounting Education*, 50, 100656. <https://doi.org/10.1016/j.jaccedu.2020.100656>